Ա Զ Գ Ա Ս Է Ր

ԽՕՍԻՄՔ ԱՌՆԷ ԶՄԻՄԵԱՆՍ ՆԵՐԳԱՆԱՅ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ՀԱՏ. Գ. ԹԻՒ 70. ԿԱԼԿԱԹԱ 1846 Դեկտեմբեր 12.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ ԱԶԳԱՅԻՆ

Տէրութեան Թղթատարն եկ Բնա-ակենակ չոգենաւաւ 'ի Սուէզ. յորում ծանուցեալ 'ի Հայրենիս իւր՝ Պարոն Յովհաննէս Թումանեան. որ էառ ըն-ծայումն կարգաւորութեան մասց եւ ընդու-նակութեան Ազգիս առ ամենայն ինչ. որպէս 'ի Հնդաստան վերջապէս Պա-րոն Յովհաննու Աղաբեգեան՝ վե-րակացուի Մարդասիրաց Ճեմարանի Ընկերութեան, յայտնի երկիր.

Հաստատագոյն վկայութիւն ... եւ առաքի-նութեան իւրոյ. զի Յովհաննէս Թումանեան ծնեալ հանդերձ այսր 'ի 5 Օգոստոսի 1843 ընկալեալ եղեւ 'ի ծառայութիւն Ընկերութեան Մարդասիրաց Ճեմարանի ընդ իւրով հոգաբար-ձութեամբ 'ի վարժարանն Սեմյոյ, յորում յա-ռաջ մնաց ամիսս եւթն քաջանկատ հա-ւատարմութեամբ ... զիւրն Բանգալեցերէն եւ զամենայն կերպս եւ կանոնս լեզուագրու-

թեան. մինչ զի յամի Տեառն 1844, կարգեցաւ յինէն 'ի վերատեսչութիւն երից զանազան դպր-ատանց մերոց որ 'ի Տէնգրա, 'ի Մալիթրիա, եւ յԸնմինգիա: Եւ սկսեալ 'ի Սեպտեմբերէ 1844 ամի, մինչեւ 'ի Նոյեմբեր 1846 ամին շարունակ կատարեաց զպաշտօն իւր ընդ ամենայն հրա-ճանգս արուեստին, 'ի սերմանելոյ եւ 'ի հետ-ձեւել ընդունելին մինչ 'ի կատարեալ յօրինուած նորա: Ուսոյց նաեւ զՀն., զլատ., եւ զպարզ չափուութեան ուսուցմանց, կոզմութեան ամե-նայնի յեղանակին, եւ որպէս վերաբերեալ ազգին անձինքն եւ կատարեալ եղանակաւ: Ընդ որ կարէ յուշել բաւականաւ՝ ... վկայ-ութիւն, եւ ըստ ... իւրոց ... պարծանօք յԱշխարհ Հայրենեաց իւրոց: Տուեալ 'ի Կալկաթա 1846 'ի Նոյեմբ. 30:

Կնիք

Վկայեմք ... ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՂԱԲԵԳ

Ստորագրեալ

Պարոն Յովհաննէս Աւետիքեան

Մ. Դ. Թադէոսեան.

Պ. Ա. Վ. ... Ասկարեան.

Նշանակ՝ Զօրաւար Մալխասեան.

Եղեն այժ և յառաջ քան զսա ազգասիրնհաստատուաց արուեստիւ, որպիսի էր Մովսէս Տփղիսեցի, և Գրաւիթ Մանուէլ Ջուղայեցի. որոց թէպէտ միւ ի Հայաստան, և միւս ի Պարսկաստան ծնունդն ջերմեռանդ գերագանցաք, բայց անձառագոյն յուսոց պահեալ զայն ընդ ինքեանց առցան ի գերեզման մահու. և դուքէր թէ չեղեն ընտանի Յովհաննէս Թուամանով այնպէս ոչ խառնուցաւ գերեել յաջողակութիւնս մեր։ Այլ եւ առաւ օգնականութեամբ Բարերարին իւրոյ և անձնոյն պատրաստութեամբ, զի թէ չունէր ԱՐԵՒՆՈՒՆՄ ԿՈՑՍԵՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՈՑ, և թէ Ազգային իւրք Ընկերութեան, զուն գործեալք ոչ միայն մտածանէլ զարհեստն ի Հայրենիս մեր. այլ և հաղորդելով բազմաց Հայոցն պատանեկաց մշակութեանարեոցն զայն Մխիթարեան մեծաւ, առ ի քաջալերութիւն մշակութեան երկրի, ստացութեան ուսանելեց, և բարձրութեան փառաց Հայրենեաց մերոց։ Ապաքէն ամենեքեանք զՎ. երախտաւորն Հայրենակիցք մեր յամենայն զգուշութենէ ձեռնտու եղեալ և քաջալերս մատուցին նմա յայս գործ։ Բան զի անհերքելի հաւատամք, զի Պատուելի Ազգ մեր սա, ոչ քնար երբէք կասէ ժամանակ առ ժամանակ զերախտաւորս և զուգութիւնս իւր առ ի նպաստ գործոյն. և ի ջուք ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ մեծագոյնս։

—Մէ ամենայն հաւատացեալք ծանուցանել առաւօտ, թէ զատմար արժանեաց խորանացիս լինելի Ընկերութեան Սուրբ Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մերոյ ի Չէշմէ փոխանակ սանիկ՝ օգնականութեամբ հարկիւր ամենեցուն. և յորել եւ, զի-եւ-թէ միան այս քան չեւեն դուտմարի այնպիսի ազգային մեծատակառոյց և որբոցան ըստացուած բարձի Թոգի լեզի, արգարև մեզ է։

—Ընկերութեան զետուզթ իմն Ազգային Թատերականի ի Բուռնայի Նոյեմ. 16. 1846 Թուով. բայց Անանուն,

—Ուրախ եմք ծանուցանել առաւօտ զի թէ Ազգասէր Բարեձեռնութեանց ՀԱՅՑՍՑԱՆԵՆ յառ եղեալ մինչ ցայս՝

Պարոնայք — Մանուկ Ջորայեան,
Գէորգ և Մանուկ Թորոսեան,
Յովհաննէս Մալխասեան,
Լուսաւոր Հիւրանոցի Հայոց ի Կալկաթա։
Յովսէփ Աղաբեգեան,
Առաքել Գալուստեան,
Գ. Յ. Սարգսեան,
Մարտիրոս Մ. Յովհաննեան,
Զօրաւոր Մ. Մանուկեան,
Արզար և Ընկերք,
Տարութիւն Արզար վասն Հայոց
Հայրենասիրական Աստուածարանին ի Նոր Ջուղա։
Գասպար Մ. Գասպարեանց,
Թ. Խ. Աւետեան։

Այս առաջին է ի փառս Հաստատութեան Ազգի մերոյ սա, զի և Պարսից և Հնդկաստանի ազգաց բարձրացեալ զհաստատական բանիս Ազգին։ Մէ միայն պակաս մնայ, և այն է, զի և Մերոց Եկեղեցեաց մերոց մատուցեալն զհետ զի մեր օրինակս ի նոցանէ, —Ապա զակառակս հաւատամք, զի միւս Թիւ Ազգասիրաց պայծառացի և նոքին իսկ։

—Ի 3 ամսոյ Եղեկտեմբեր և Եւրոպացւոց մայրն մեծ զուարճացաւ ի սրահի մայրաքաղաքիս վասն արժանաւոր ինչ եղանակաւ պատիւ դեներոյ յիշատակի Պատարկեալ Թագաւոր Մեծամեան Հնդկաստանի, որ մեռաւ ի Լոնդոն. և փձանցաւ բաժանորդել զդամար ինչ դրամոց ընդ կառավարութեամբ Աթոռակալի մաքուր ասողաց. Գանձատար Փա-

տօնականին, Տէրութեան Գործակա-
լի, և Գրիստոնէութեան Նախագահաց,
անուանել զայն Դաստիարակութեան Գործոց
և վարել առ 'ի այժմ կատարելա-
գործելոյ զուսմունս Հնդկին աշակեր-
տաց 'ի Համալսարանս Անգղեայ։ Ըստ
առն արժանեաց և հանճար ժողովոյն
եղիւ զայս պատուական և անձնա-
քաբեւքար Հնդաց, որ մշտնջենաւոր
օգտութեամբ իւրով անցանէ զան-
ցանէ քան զաւարձութիւն բրգանց
Եգիպտոսի, և քան զշատ մեծա-
ծախութիւն մահարձանաց և շիրմաց։
Աշակերտութիւն այնորիկ կատարեալ ուս-
մամբ կենդանի արձան եղեալ մեծա-
տակ նախանձոր ազգային լուսաւո-
րութեան անմահացուցանեն զերախ-
տիս նորա յոգի համօրէն Ազգին։

—Ասեն թէ քանի մի նորագիւտ յա-
ղագմունք և խորհրդականք նաւարար-
ձութեանց առին եռանդ. խորհրդա-
րանի վաճառականաց Կալկաթայ հա-
ստատեսցին, թէ ձեռագրութիւն 'ի
բերանացն ձ և իւր մեծացուց նախ
քան զմտանել նոցունն 'ի նաւ. ինչ
անփոփոխելի էր և զուր, ըստ ա-
ռաջ ինքն այլ ամենայնիւր հնա-
րից և խորհրդութեանց։

—Ըստ նորահնոր խորամանկութեամբ
խափանեցին եղև վաճառման Եգիպտի
'ի 30 ամսեան ամսոյ և յունուար
ամսոյն և համբառ. քաղաք և մեծ զան-
ձեր նախնեաց մեկից զատ. վի ղը-
բեթէ անձն հրապարակագրութիւնք
զենդղեմն խոսեցան, և այն կարծ ար-
գարութեամբ։

—Պարոն Գ. Էդիս Հիւմ քաղաքա-
կան զատուոր անգղիայ զանգուածե-
րեւնաց յարուց 'ի Գեղարդոյն Ա-
տենի Մայրաքաղաքին ընդդէմ դր-
ութեանց իւր ընդ․ Իրազեկն և

ոչ կարացեալ հաստատել զայն ստու-
գիւղ զծախս տանելն մերձ 2000
ռուփիա։

ԵԼԱՒԱՅ

Նաւ ԲԼՍԱՆԱ 'ի Գոանզոյ, Վարէքա-
քոթեան, 'ի Կոչինեայ և 'ի Մադրաս։
առ ԱՆԳԱՐ ՍԻ ԸՆՏՍԻՐ

Նաւն ՑԵՐԻԳՈՒԹԻՒՆ ԱՐՈՒԱՐ 'ի Պինանգ և Սին-
կափուր և 'ի Չին։ առ ԱՆԴԸՐ ՍԻ ԸՆԿՆԸՐՍ

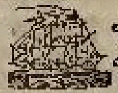

Նաւն ՀՈՒՓԳՈՒԴԸ ԱՆՍ ՄԱՐՍ 'ի Լոն-
դոն առ ԱՐԼԱՅԵՆ ԷՆԼԻԸՐՍ

Նաւն ՑՈՒՈՒՆԻՖ ՄԱՆԱՐԻՆ 'ի Լոնդոն
առ ԱՐԼԱՅԵՆ ԷՆԼԻԸՐՍ

Պարոն Պօղոս Կարապետ Աստուածատրեանց
մեռեալ 'ի Լոնդոն։

ՎԱՃԱՌՔ

Փոյթ 'ի պէտս արկեղ ձ նկէ քա-
նակութեամբ և բազմի գնով, 'ի
կրպակին Գաբրիէլի Կարապետեան
'ի զերանցերն և 'ի անդուստ անդ, որ
կոչի Ներսէս Մանուկ Գաւիթ։

Գրասենեակ։ Անձանց փնտռել անուանեալ հաւքեա կայն
Նշանակեալ իւր համբաւն կենդանութեան որ Հնդկաստանի ըստ
գրաւոր։

ՓՈՆՋԱԲ

ՈՒԱՋԻՐ Գլանեաց որ 'ի Բնակա-
քանդ հետեւեալ օրինակի Խնդրա-
կայնն Սուրենայ առաքեաց 2000 ռու-
փիա առ Հազարապետն Սեւերն քա-
ժանել այրեաց և որբոց քաղաքին ան-
կելոց 'ի պատերազմի. բայց արժանե-
ւոր մերձաւորք եղբայրին զօրաց ա-
ռատապէս մատակարարեն 'ի Տէրու-
թենէ, վասնորոյ անդրադարձել կամին
զայս զումար 'ի կատարելութիւն
ժողովոյն որ է ընդ Գործակալ Հազա-
րապետ. և այսպէս զիրենն փոխել ա-
ռաջ ձեռին արդեանցն բաշխելյան։

— Շերմնեկ տասանց ընդ խմբութեան եկեալ 'ի Վիեննայէ, և Պօղոսեան Աբէլ ընդ Մայոր Լորենսի խաղաղութեան անց ընդ կերպն Փէյ Պօլէնլօյ : Աշխ-ատեանք որով պատուամասնցս յարգա-նաց շնորհաւորել Պուլայք Աբիկեանց գձեռայ իշխանութեան և զդրօշեալ խաղաղութիւն իւր : Ընծայիչ տա-նիկ հրապարակագրութիւնք Ընդ-դէմ առնէն իւկ սկսանին քարոզել գերասանն զրամը ածելոյ Ըզգին զփոխնդամ ողջոյն : ամենայն համանել իշխանութեան իւրեանց 'ի լերանց Խոկրաբաց՝ գնալ : և անդր դրացի Համբերանալ Բրաբոյաց : Ալեք փառ-ծանակագրէր առէ : Պտոյ է մեզ ընդուրջա-ների-այսինքն զոր հանձն իշխանութեան մերոյ մինչև 'ի լերինս Խոկրաբայ : Իսէ կամ զաւխտ Լորա-գիր առէ : « Պարտիմք խոնարհ փորձեալ զաւ մարմնականն հաստատեալ զմիտս : և ընդունեմք զուր Տի-բութեան մերոյ 'ի Սալերնոյ մինչ ց...... : Իշխա-բանձիւ կարծիք բերեալ Լորագիրն է 'ի Թաւել նորա պղծութեանն կառավարելոյ զաշխարհն՝ պարզապէս այս, թէ Եթէ կարող լինի առանց մեծամեծ ծախուց և արիւնհեղու-թեանց ունել զաշխարհն, կալցին. բայց թէ ոչ՝ ուրեմն այլ ևս ժամա-նակ տացի ոչ 'ի նորոցութիւն իշ-խանութեան և աշխարհին, այլ 'ի վերջին անկարութիւն և յանաշխատ նուաճումն նոցա ընդ բռամբ իւրեանց:

Ընթերցողի պարտի խնամել, զի ու-ռաջին ամենեցուն Ընդդիմացաց 'ի տան-ձնն Աբիկայ էր, որպէս և Լարդ Հար-դինկ հաւատացեալ, ժամն պաշտպա-նութեան Պօլայք Աբիկայ՝ ահա ժառանգի Սուէքիւ Աբիկայ Բուէքեան իւրեանց, բայց ձեռն, տարածել զոյ ամենայն իւրեանց 'ի Վանդեկան մինչ ցՅեղոս : Բուէքիւնեցէ և անդր ինքն բե-ղէն ՚յԱմերայ Աբիկայ, բայց եւր զօրք զինուք մտին անդր՝ զնոյն իսկ զբարեկամն իւրեանց կոզոպտեցին 'ի տան իւրեանց և ծառայեցուցին ընդ իշխանութեամբ իւրեանց : Ասպարէզ էն փառք Ըզգին, մտաւորի յաղթու-թեան պարծանք, միւսոյ քաղա-քականութեան և լուսաւորութեան գործեալ արդ առնեք, — Զեղծն ընտ-լան մեր :—

— Փոխարքայն փոխանակ յառա-ջնոյ 'ի Կովէ Պանդրայ 'ի Նիւ Եորք, գնաց 'ի Հուշնինփոր, այց եղ Պատ-մասայոյն կամ նորայ ...... անդ-ւոյն ուսոյ սիզանելոյ եր 'ի Նուր-փոր :

ԲՈՒՄԲԱՅ

Ուրախակից լինելով ամենայն Հը-րէից բարեկամաց Եւրոպիոյ՝ փա-թանք հրատարակել տամնոր, զի Պարոն Բ. Հ. Իսրա պատանի Յե-րայեցի, որդի Գանձապետի մեծի Ամերիկայեան Դրքոր Գլէն անուա-նեալ տանց՝ որ վեհ համբառնալով 'ի մէջ ամենայն աշակերտաց Հնդկ բժշկաց ճեմարանին, և մեծ հանդե-սաւոր պարգևս, և երկուս ոսկի մե-դալս շահել անձին՝ վասն ազգի ազգի յառաջադիմութեանց իւրոց, մանաւանդ թէ և վասն Թարգմանելոյ զԳեղեցիկ ճառն 'ի վերայ մանկու-թեան և հիւանդ 'ի Պարսից լեզուէ, կարդացու. Բժշկական արուեստա-տար Բումբայի կրթեալ : Այսպիսի նոր յաջողութիւն 'ի Տեառնէ՝ ու 'ի մոլեկարութիւն ցանուցիր եղբօրց իւրոց, որդւոյն Իսրայելի : Անսա-ւանք ուրոյ 'ի Պարսկաստան մտելն անմեղեայ և տառապեալք Համարա-զօրեայ հարստահարութեամբ :

[illegible]

ԵԶԳԵՑԻՆ ՆՇԽԱՐ

ԱՆԱՀԻՏ

[illegible]

Բանասիրական

ՏԵՍԹԵՆ ԽԱՉԱՏՐԵՑ Դ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՕՐԱԳԻՐ։

[illegible]

հոգի ։ վասնորոյ խոյն՝ զոր բազումն
առասանօք , մեջնալից լինելով , չա-
րաչար մաշեն արգամելքն ։ և սակերք
այսպիսի մեռանողաց բարձունք զնա-
'նին յայնմանիկ անապատ կայնալ մնա-
ցեալ ։

Սակէն արժան է խոկալ զՏեղա-
ւթիւնքն Հայաստանեայց , որք ի կղզին
Պինքէ կղզւոյն , և զամենայն բերս
աժանագին աւձողն , որք են կղզեկի ,
անթէնան , արծիծ , պղնձոյ , և այլ
այսպիսիք , բայց ոչ հոգան առ 'ի
յարկաւորել զհադանութիւն բնակ-
չաց , զորս եթէ կամիցին փութով
կարգեն բանեալ արդեամբ գանոոաւն ։
Հապետս պաշտպանութեան Ընդ.ղեկ-
ացւոց է ներգործական զայսպիսի մա-
տակարարութիւն 'ի գործ դնել ։

13 ։ 14 ։ 15 ։ և 16 Սպրել՝ զօրն մեր
էր խաղաղիկ արկանել , և առնուլ զհա-
յաք զայլաք , և կիկին յետս յետս
վարեալ լինէաք 'ի յորձանացն , իսկ
'ի վերջին աւուրն մինչդեռ առա-
ջատարաց 'նաւէաք , եւ յանկարծ
հողմն ուժգին , ամէրի յորդահոս ,
փայլակ և կայծակն մեր 'ի վերայ չղջեցին
զանեալ 'նաւուն , զի խորա չղթայն
առագաստին , և 'ի գլուխ 'նաւուն
չէր մնաւանեալ առագաստն պատա-
ռեցաւ ընդ ծովն , և ուժգնութիւն
հողմոց վարէր զմեզ 'ի կողմն Պինէ-
քէ , վասն որոյ անձնատրեաց արկա-
նել զխարիսխ , առնոյն ալիքն և ծը-
փանքն բաւական եղեն պահել զմեզ
յահ և 'ի դող , այսպէս անձեաց մինչ
ցծագել Արեգն ։

17 Այսօր 'ի ծագել արեւ զօր-
ձեալ խարիսխ առեալ՝ 'նաւեցաք ,
բայց քաջ տախտակութեան մերոյ 'ի
հասարակել աւուրն զարձեալ ար-
կաք խարիսխ , և 'նաւապետն զա-
մենայն կազմածս կղզեկեայ յառաջ-
կոյս 'նաւ.քն դնել եւ , որպէս զի
ծովուն ծանր , և յետուստ կոյսն , ուր
զեկն է , թեթեւ լինի , որով հնար
լինի ազատել 'ի յորձանացն ։ Սրա
յետ երկուց ժամուց աւուր զնա-
ընթացն նաւեցաք յառաջ , և արժանա-
ցաք տեսանել զեզերս ծովուն Պինե-
քէ կղզւոյն , 'նոյնպէս տեսաք զլու-
գասան ծակելեալ զեան Սուլթան-
բաւ կղզւոյն , որ էր արդէն 'նաւուն
մերոյ ուր փառս մատուցաք Տեառն-
ծոյ , զի 'ի մէջ չարեքառամն աւուր
հողին մերձեցաք 'ի վերջին ծայր
կղզւոյն , որոյ երկայնութիւն է փոքր
ինչ աւելի քան զութսուն մղոն ։ Այ-
նպիսի աւազս ու եղի քան ութսուն խա-
րիսխ արկաք և հանաք , քանզի ոչ թէ
ծանապարհ առնէաք , այլ յետս վե-
րէաք 'ի յորձանացն , որոյ հնոյքն է
խարիսխ ։

18 19 ։ Այս հողմն և 'նոյն յորձանք
և աւելի տարապարհա. 'նաւապետն
եղեն այսօր քոյլնեքն՝ որք կային առա-
ջի մեր , զի չափեալ զաշխարհացայն ,
զանկեր թէ հողմն անյաջող , հարկի-
ւնէր վարել զնաւ 'ի մերոյ քարանց ,
ուստի պատշաճ ծուծկ 'նորոյ յերկիր դէ
անդր ։ Իսկ երկրորդ 'նորա Ընդղեկացի
գոլով՝ քաջափորձեաց զնա , որով ուսեալ
զարձեալ զխարիսխն դնել կէս աւուր
և մինչ 'նաւէաք , անհա ստուգութիւն
հողմոց կայծակակաւն որոտմամբ էհաս
'ի վերայ մեր , սակայն ապաւինեալ
յօգնութիւն Աստուծոյ ոչ արկին
զխարիսխս , այլ յառաջացան , թէպէտ
զեզերս 'ի վերայ ժամանեալ անտեսա-
նելի էին երկուքին կողմանք , սակայն
անդրա. զթութիւն Արարչին զերծոյց
զմեզ 'ի քարանց և 'ի յորձանացն , զի
'նախ քան զկէս գիշեր ժամանեցաք
'ի բնակածալ ծովն , և մինչ ցլոյս
'նաւեցաք ։

21 Ուստի ․ մինչ չհասարակել տուօ-
րինակեալս ․ Լինելի կարծեմ ․ որ է խոհա-
կեր 'ի նմանէ Հասարակածի ․ զոր
ունելով 'ի ձախակողմն մեր՝ նաւէաք
յառաջ ․ և այսու մեզ հոգւով զ'նա-
ւուցս յառաջս եղեւ ․ իսկ յերկրորդ
օրն զօրացաւ հողմն ․ և 'ի կէսօր
ժամանեցաք 'ի կղզին Միրոյ ․ ուր նա-
ւապետն մեր դրօշակ բացեալ ծանոյց
զգալուստն իւր 'ի Բիթաւիոյ ․ և այս-
պէս սպասել ունէր ․ սակայն կառավա-
րիչ կղզւոյն առաքել ․ զի քննեսցէ
զամենայն ․ որք են 'ի նաւին ․ և
ապա զնասցէ ․ վասն այսր պատճա-
ռի կրեցաք զ յարձակ հողմն մեր ․
եկին և քննեցին ․ և տեսին զգրո-
ւթս գործակալացն մաքսատան Բիթա-
վիոյ ․ և կնքեալ զգրութիւն ․ արձա-
կեցին զ'նաւ ․ սակայն զխտէրն մեզ
զօրով հողմ եղեւ ժամ նաւեցաք ․
որպէս զհասարակն՝ վասն երկինքն քա-
րանցն՝ որք կան առաջի մեր ․

ՊԻՆԱՆԳ

Հարաւային 'ի Բ․ 67 ԵԶ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ․— Լերինք և
բլուրք բաց 'ի քանի մի բլրակաց
ակերի ծովափանն ․ և բաց 'ի հարթա
ձև կղզւոյն 'ի հարաւոյ արևմտից ան-
կեանն Պինանգայ՝ եղեալ յարկա-
ւայրն ներքոյ ․ բարձրանան բոլորովին
յարկին զօրէ հծայ ․ 'ի բլուրս կայ-
հանք անագի ․ յորմէ անձաք յառաջ
հանէին զանագ ․ և 'ի լերինս ան-
տառակալս գուցեն արդի ազգի ազգ
տեսակեան հանքաքն՝ որոյ արդիւնաւո-
րութիւն հասարակ որոց են 'ի մասա-
ւոր Թերակղզւոյն Մալայեցւոց ․

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ․— Ծառք ․ տուն-
կք և բոյսք կղզւոյն բազմատեսակ և
տեսակ են յոյժ ․ 'ի յերկիրս բուսանին
սրուն ․ պղպեղն ․ շաքար ․ կոճապղ-
պեղն ․ ամանօրեայ ․ ձիթապտուղ ․ կանե-
փատ ․ նուշ և այլք այլք շքե-
ղազոյնք մեղրուք ․ և Ճաւանակին կամ
ուռաձևական խաղողոյն չքնաղագոյն
զամենայն ծառովք այսր ․ Մու-
գուտանն կամ մանգոյն *

---

* Չինաց ծովային, Խնկաբերան, Ճաբոնէ, Հնդկաց ու Չինաց Ճեղքոջ, ա-
նելով Հինդ Ճամ Յէջ Նյաջն, Ճարկաւ,
Ճշմարտայ և Գեղեցիկաշար Հայա 'ի Գ-
ԶԻ, Խաշխաշենեաց, Խաղող, անուշահամ
և ըմպելի յոյժ — Թարգմանէ Տրեւոյ
Բերակղզւոյն Մալայոյ ; Հիւսիսային
կողմն Մալաքայի : Նման Եւրոպայց
ցեղաց որոնց ձեւ նուաճողաց, Ճշմարտա-
կոր, գեղեցիկ, յամէջ Երկրաց և Երա-
ւաց 'ի Երկիրն ․ և Հրաման ծառ 'ի
միջոյ արկանէ ազատութեան : Բայց զար-
դիւն այսպէս ուղղութիւն, և Հասարակութիւն է
տառապելոց զգացմունք, զի ամենայն նոցա նը-
տառապեցուցանելոց է պէտս Տրեւոյն, և ըստ
զոհին ծծելոց : Ի ծառոց անունք առն
Եւրոպացւոց 1000 պտուղս : Վաղ-
ջենի Մանգուն Բուսանի յանկարծ և ձեր-
ջուկոյ երկիր ․ նմա 'ի Մալաքայ, որոյ
պտուղն Բնութ է յոյժ : Այլ տունկ ծը-
նող այժմ երկրէ նման է Պինանգայ, խա-
բնող է գնարանոցէն ծառս մուծանել
անդր 'ի կղզւոյ առաջ 'ի գեղս անձեւոց :
'Ի Երկիրն Վայրէ Մանգուստայն Բնանցել
Մալաքայոյ հանեն զհող ենջ Բանիր, զոր
առն, 'ի վար արկանեն որպէս զգել գե-
ղեցիկարար : Մանգիան պտուղ պատն ձա-
պելոյ ընդ Ծննդեան զգենուն Հաճոյք 2—3
պղնձոյ առ զար :

դուրեանն † Ներքայ Ճանապարհայ, ուստ-
րէ, մանչանկ եայլ նոր պատուիր Սա-
խաղպի բայց ի տուն մնացանելով
մինչդեռ կարի աստուածք բերեն. չա-
րութիւն (եղեգն չարարի) և որդն
պղպեղի բու ամենի մեծամեծ. Մերա-
կենիք և ջրակիր (ձկնկիթի մէկ-
նաւ յաճախ) անհնար են յոյժ.
(յորոց միայն որբերոյ գտպալթունք
պատնի և մի-ուպի խանդարհելով ձորք
և պարտէզք մշակելով.) խաշխեր

† Պտուղ մեծ երբեմն գոլով, երէտ-
նաբաղր, քանզի. եւ մերթ պէղնախառն.
շրջակայարկիւլ ազգարանը, երէտն և մե-
րաարքէջ պլասօք տրապարանը, կարծր և
համ կեղևով, բաժանեալ ի խորշս խար-
շեր ի ներքսաւորս, կարծրաւորեր, մերթ
պէղէն և ողէտոք և ջուխուկ ներամամն
մով, կարգա մեծ որչափ գլուխ,
պարզաեղոր, ատղորաձև, ձերմակագոյն.
և աննդանան: Օտարականն ոչ համ,
այլ հետաքրքրութեամբ նախ դդմող լինի
ուտել ի պտղոյ առոյ: Թէպէտև յա-
ռաջնա-մնալով ոչ ախորժելի, որպէս
և պտուղն համարակօրէն, այլ բաղա-մի
երկիցս ճաշակելով ախտնեն այս տրել
զայն խոլողեն: Ի Մալայեցւոց յան-
կարծանն ուտելոյ պայս մրգ այս բաղ-
ձանք և առձանակեր ուղեւորութեան
ուրեք և զաւեշտակ կիսնգա Ճանապարհի
առ այնոց գրել: Ի յամրաձեղք թա
բայս դուրեանն հաւլէ աշանէ մարդ տան
պճասալն Յաւայս: Նորին Ռուփայեայ Պէ-
նտութեանն Ալսայն յաւաղ տան պատանի
Ճերմանացւոց պայն մամն աշխարհն նորա
ուժըր էր նեծելոյ և նաւակօ քերել թաղ
ասեն պատանի յամառ բաժանութեան
է բայ: Պտուղն եթէ բաղօթեայ պենէնք
ուտել տան կինոյ քոն պէնց ող ող պէ-

սաստաբեր են, և խանձիլն պտղի-
յոյժ. սնուցանող, զուարթացեալ և
ակորժ Սիմնաուրք ի բարձունս, յա-
ռաջ լերանց, յանտառս և յեզերս
Ճանապարհաց ինքնաբոյս Ճոխանան.
վայրի ինչին անուշոտ բարձրանայ,
կոճապղպեղ, կինամոն, բամբակ,
ծխախոտ, և յերսսւ ամենայն բերք
եղերաց ընդ արեւադարձի կարեն
հասանել, առ ի ծայրացեալ աշխա-
տանս կատարելութեան.

Եղէ. յայս ամս Բրմայէ զօրս փոխէին
հրամանաւ պաղատէին և այս ժամ ծնե-
րէին. Որոնքէ ջրաւն եարց և լայ-
նութեամբ է, ի մինչև արգանդի հարևար
ոչ է անձել ուղեւ տան պէսան ծառս,
յորոց երբեմն պտուղն որչափ լինին: Ի ձա-
մանակի երեք ամսոյ երեսա կապեալ լինին
ծայն: Պտուղն բազմին հասանելով ի
ի վերայ ծառոց եւ թէ ներքին անէանելը: Յատա-
կին հասարակօրէն յաջողեցաւ ամ ախտանէն
պատող տալ. և պէտքն ցամք հարեւր:
Բարբառանէջեալ ծառ ոչ տայ ուղեղ տան
1150 գինդեանս ի ժամանակէ երեց ա-
մաց: Որոնքէ ի տեղեկան էր ազխար-
հաց և դաշ բերեն ի պտղոյ սոյի, եթէ
կեցեն Պեննանգայ թոյր ոչ հաւատքէն բաղ-
ձագրութեան պճասա նորա, ըստ որում
անմարթ է ախտանքակրութեան զանցաւ:
Եղանակն դուրեանն է Յունիս Յուլիս
և Օգոստոս, ընթեր գտանէ երբեմն, բայց
ամենատաբնութեամբ, և յայլ ժամանակս:
Գինն մեծ դուրեանն մօտ է ի 6 ողջոյց
մինչ ի 15:

ՏՆԱՑԻՆ ԼՈՒՐ
ՀԱՆԴԻՍԻ

Օրերը կազմաթիւն Մայլայս Ականձագիծեան
53 ամիսը 3 ամսոյ և 14 աւուր Հասանիի
Դեկտեմբեր 10, 1846

[illegible]
Ա. Պ. Թիւզեանցեան Վ. Երաբեանց